

С. С. ТЕЛУХА, канд. іст. наук, доцент, НТУ «ХПІ»

ПОГЛЯДИ МИТРОПОЛИТА АНТОНІЯ (ХРАПОВИЦЬКОГО) ЩОДО ПРОБЛЕМИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ» ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ (1917-1920 РР.)

В статті проаналізовано погляди і судження відомого церковного діяча та богослова митрополита Антонія (Храповицького) щодо «українізації». Обґрунтовано позицію Владика щодо вживання української мови на державному рівні. Вказано на особливості сприйняття митрополитом Антонієм української мови в церковному житті. Висвітлено негативне відношення Антонія (Храповицького) до будь-яких спроб проникнення української мови в церковне богослужіння та вказане підґрунтя подібних його суджень.

Ключові слова: «українізація», українська мова, митрополит Антоній (Храповицький), Харківська єпархія, церковне життя, богослужіння.

Вступ. Впродовж століть питання «українізації» залишалось одним з найактуальніших в українському державотворенні та формуванні нації. Напружена політична ситуація, яку переживає сучасна Україна, нерозривно пов'язана зі складнощами мовної політики, що й досі спостерігаються в окремих регіонах.

Тривала русифікація не оминула й Православну Церкву та парафіяльне життя українських єпархій, де на початку ХХ ст. не спостерігалось жодного натяку на українську етнічну ідентичність, а переважна більшість населення ототожнювала себе з громадянами Росії. У зв'язку з цим, актуальним є з'ясування поглядів найбільш впливових представників Російської Православної Церкви (далі – РПЦ) до політики «українізації» та впровадження української мови в церковне богослужіння.

Мета дослідження полягає у висвітленні позиції щодо «українізації» РПЦ провідного ієрарха Антонія (Храповицького) – митрополита Харківського та Охтирського, призначеного в травні 1918 р. очільником Київської та Галицької єпархії. Разом з тим, проаналізовано реакцію православного українського суспільства на спроби українізувати церковне життя протягом 1917-1920 рр.

Під час написання статті були використані наукові розробки харківських дослідників, присвячені державно-церковним відносинам та історії православ'я в Харківській єпархії: В. І. Сілантева «Влада і православна церква в Україні» та В. І. Матвієнко «Історія Харківської єпархії» [10; 13]. Загальні напрямки діяльності української влади в справі «українізації» висвітлено в ґрунтовній монографії відомого історика В.І. Ульяновського «Церква в Українській державі. Доба Центральної Ради 1917-1920 рр. [15]. Окремі оцінки поглядів та діяльності митрополита Антонія містяться в праці В.Є. Рожко «Духовні православні освітні заклади Волині Х-ХХ ст.» [12, с. 95-119].

Чільне місце у висвітленні означеної проблеми займають архівні матеріали: резолюції митрополита Антонія, його розпорядження й листи, протоколи церковних з'їздів. Дані документи зберігаються в фондах Центрального державного архіву

Вищих органів влади та Центрального Державного історичного архіву України, м.Києва, і вперше введені до наукового обігу.

Викладення основного матеріалу. Важливим періодом проведення національної мовної політики стали 1917-1920 рр., коли на фоні національно-демократичної революції робилися активні спроби створити суверенну українську державу. Мовна політика українських національних урядів стала одним з ключових елементів втілення ідеї незалежності та зачіпала державні установи, освітні заклади і Церкву. Так, Центральною Радою було запропоновано «українізацію» державних установ. У листі міністра внутрішніх справ Української Народної Республіки П. О Христюка до органів місцевого самоврядування рекомендувалося негайно замінити герби Російської імперії гербами УНР, повністю перейти на українську в діловодстві, відповідним чином переоформити вивіски з назвами вулиць, лікарень, шкіл, майстерень, у святкові дні вивішувати національні прапори [14]. Єпархіальним архієреям уряд Центральної Ради наказав «зараз же завести вивчення української мови, літератури, історії та географії в духовних школах усіх рівнів», за рахунок виключення з навчальних планів викладання каліграфії, грецької, латинської і російської мов; на уроках співів пропонувалося «популяризувати народні українські пісні» [16, арк. 19-19зв.].

Введення української мови в церковне життя одразу наштовхнулося на труднощі та супротив багатьох служителів Православної Церкви та віруючих. Проте існують свідчення, що, наприклад, в окремих повітах Київської губернії православні священики схвально ставилися до «українізації», підтримавши ідею введення в школах викладання української мови за бажанням прихожан [18, арк. 1-2зв.].

1 квітня 1918 р. Департамент сповідань (орган в справах церкви, створений за часів існування Української Центральної Ради) звернувся до всіх консисторій з вимогою масово залучати духовенство єпархії до участі в улаштуванні національних українських свят та закликав священнослужителів йти назустріч цій важливій пропозиції [15, с. 82]. На фоні ігнорування даної вимоги багатьма консисторіями, реакція керівництва Харківської єпархії, якою в той час управляв Антоній (Храповицький), виявилася більш ніж лояльною. 13(26) квітня Харківська Духовна Консисторія сповістила, що все духовенство ознайомлене з наказом і отримало розпорядження «к обов'язковому виконанню» [15, с. 83]. Подібна реакція є парадоксальною, адже за версією багатьох дослідників Церкви митрополит Антоній був затятим «українофобом» та «україножером» [12, с. 95].

Втім, не зважаючи на нібито щирі наміри єпархіальної адміністрації ретельно виконати розпорядження українського уряду, у Харкові, де відверто домінувала Російська Православна Церква, національна політика була сприйнята духовенством та мирянами неоднозначно. Делегати зборів парафіяльних рад Харкова (грудень 1917 р.) переважно відстоювали ідею «неподільної Росії»; висловлювалися проти насильницького насадження української мови; наполягали на спільному відстоюванні українцями й росіянами імперських цінностей [11]. Лише дехто з них висловлювалися на користь української мови, вважали, що дітей необхідно вчити розмовляти нею у дошкільному віці, підіймали проблему відсутності кваліфікованих

вчителів і дефіциту навчальних посібників, які завозилися, переважно з Галичини [11].

Вживання української мови викликало труднощі в багатьох архієреїв і священників. Майже не володіли нею міністри сповідань – О. Лотоцький та В. Зеньківський. Всупереч наказам Міністерства, і митрополит Антоній продовжував вести ділову переписку переважно російською. Для всіх, хто не володів українською мовою, були організовані відповідні курси. Так, у Харкові, за ініціативою Слобідської вчительської спілки (створеної в липні 1917 р.), влаштовували курси українознавства і української мови. Курси відкрилися 29 квітня 1918 р., на базі першої жіночої гімназії. На них навчалися 125 слухачів, переважно, працівників державних установ [7]. Серед викладачів були відомі харківські професори Д. І. Багалій і М. Ф. Сумцов [7].

Перебуваючи на верхівці єпархіального керівництва, Владика Антоній займався кадровими питаннями, в тому числі, призначенням на посади викладачів української мови. Так, в архівній справі, що датується 13 серпням 1918 р., зберігається його розпорядження про затвердження кандидатури вчительки російської мови Л. Туркевич, яка влітку закінчила короткострокові курси українознавства, викладачем української мови в 1-4 класах церковної школи. Владика, без будь-якої полеміки з цього приводу, погодився з тим, що викладання буде здійснено за рахунок скорочення 1-го уроку російської мови, 3-х уроків чистописання, 4-х уроків французької мови та 3-х уроків німецької [5, арк. 2].

Отже, митрополит Антоній намагався виконувати розпорядження українського уряду та схвально реагувати на впровадження української мови в єпархіальному середовищі. Але вказана сумлінність не стосувалася питання українізації церковного богослужіння, де Владика зайняв відверто протилежну позицію. Його головним аргументом у справі протидії «українізації» богослужіння були традиційна православна догма та історичні слов'янські коріння церковної служби. На питання, «Чи корисно читати Євангеліє українською мовою?», митрополит непохитно відповідав: «Не корисно» [6, с. 57]. Він не втомлювався наголошувати на тому, що церковна служба повинна проводитися лише церковнослов'янською. Він засуджував зміни в богослужінні як такі, що ведуть до «націоналізації Церкви та відходу від її витоків», висловлюючи впевненість, що своєрідна мода на все українське – лише віяння епохи [6, с. 57]. Критично ставився Владика і до українських національних рухів: «Постійно думати та кричати про націоналізм – ... все рівно, що здоровій людині думати про своє здоров'я – неодмінно захворіє, психічно так точно. Робити націоналізм метою – означає втратити його» [6, с. 59]. Між тим, неодноразово лунали заяви митрополита щодо відродження та наслідування святих українських православних традицій [6, с. 59]. Аналізуючи подібні сентенції Антонія (Храповицького), складається враження, що він так до кінця і не визначив власної позиції відносно української мови, процесу її впровадження в церковне життя, а тим більше до українського народу та його національної ідентифікації.

Між тим, слід визнати, що вкрай негативну реакцію викликали у митрополита і пропозиції русифікувати богослужіння. Окремі священнослужителі пропонували

взагалі відмовитися від церковнослов'янської мови і перевести богослужіння в українських храмах на російську, більш зрозумілу, за їхнім ствердженням, для прихожан [8, с. 7]. Точка зору Владики в цьому питанні зводилася до непохитної вимоги виключно канонічної мови богослужіння, неприйняття жодних спроб будь-якої її «націоналізації».

Сумнівна позиція митрополита Антонія щодо політики «українізації» викликала незадоволення з боку прогресивних представників українського суспільства. У березні 1917 р. Харківський комітет представників губернських громадських організацій звернувся до Владики з листом: «Високопреосвященнійший Владико! Спокон віку на літургії в перший день Великодня читалося і читається Благовіствовання Іоанна на всіх мовах світу. Не читалося воно умисно тільки на одній мові – тій, котрою говорить 35 мільйонів православного українського народу. Але тепер, коли адміністраційний гніт відійшов і мова народу, котрий створив міць Росії, звучить вільно – харківська Українська Суспільність ... звертається до Вашого Високопреосвященства з проханням видати розпорядження, аби не тільки в Соборі і церквах м. Харкова, але й по всіх церквах дорученої Вашому Високопреосвященству Єпархії Святе Євангеліє від Іоанна було читане в українській мові» [15, с. 93]. У відповідь, 1 квітня 1917 р., архієпископ Антоній видав досить різку резолюцію: «Завжди дозволяв і дозволяю всім священикам, хто бажає, читати малоросійською Євангеліє ..., але на своїй службі ні великоруською, ні малоросійською ніколи не дозволяю; всі великі нації моляться не тою мовою, якою розмовляють на базарі; малороси терпіти не можуть малоросійського Євангелія і не беруть його, навіть коли їм дарують» [4].

Подібна відповідь керманіча єпархії викликали обурення та осуд патріотично налаштованої громадськості, яка вимагала, «щоб архієпископа Антонія, як відомого й одвертого ворога українського народу, було усунено з харківської кафедри» [3]. На Владикау посипалися звинувачення у «шкідливій діяльності» та гасла про його відставку [15, с. 94]. 16 квітня 1917 р. подібну вимогу висунула й частина прихожан Благовіщенського собору. Губернський комісар Центральної Ради у духовних справах В.Рапп наказав митрополиту Антонію покинути Харків, що він і змушений був зробити 15 травня 1917 р., виїхавши до Вааламського Спасо-Преображенського монастиря. Але відсутнім в місті він був недовго: 11 серпня 1917 р., на Надзвичайному єпархіальному з'їзді, Антоній (Храповицький) знов був обраний архієпископом Харківським і Охтирським та 10 вересня повернувся до міста [10, с. 35-36].

Питання «українізації» досить жваво обговорювалося під час роботи Всеукраїнського Церковного Собору, який відкрився 28 грудня 1917 р. Але Харківські Єпархіальні збори під головуванням митрополита Антонія (15-16 травня 1918 р.), вперто зайняли вже відому ортодоксальну позицію, доручивши харківській делегації на черговій сесії Собору «відстоювати у службі Божій як і раніше церковнослов'янську мову, без будь-яких змін в бік українізації православного богослужіння» [1].

За участі Владики Антонія відбулася друга сесія Всеукраїнського Церковного Собору (червень 1918 р.), яка ухвалила кінцеве рішення у справі «українізації» богослужіння: «мовою богослужіння у православних храмах України залишається мова церковнослов'янська; українську мову можна використовувати тільки за проханням прихожан і лише у проповідях; Святе Письмо під час богослужінь читати тільки церковнослов'янською мовою, а українською – лише в перший день Великодня; україномовну Біблію (якщо її переклад на цю мову буде визнаний Вищою церковною владою канонічним), дозволялося використовувати тільки для домашнього читання, навчання і проповідей» [17, арк. 1-1зв., 2].

Питання «бути чи не бути» українізованій церковній службі обговорювалися на чисельних зібраннях священнослужителів та засіданнях православних спілок. Перебуваючи на чолі Київської єпархії, з 22 травня 1918 р. до кінця 1919 р., митрополит Антоній брав активну участь у їх роботі. 28 серпня 1918 р. на засіданні Союзу Пастирів були заслухані доповіді спеціальної комісії Союзу з приводу «українізації». Особливий інтерес викликала доповідь К. Чемена щодо втілення мовної політики в окремих парафіях Київської єпархії. Доповідач зазначив: «Один з київських священиків став служити богослужіння українською мовою та отримав від своїх прихожан два попередження про припинення «своїх дослідів», але коли і в третій раз він став вести службу українською – всі прихожани демонстративно вийшли з церкви» [6, с. 57]. Подібні факти були нерідкісними для багатьох українських єпархій та свідчили про сильні впливи російської імперської політики, русифіковану Православну Церкву та невисокий рівень української національної свідомості. Не дивно, що після засідання, членами зібрання було вирішено наступне: «переклад богословських книг українською мовою, здійснення богослужінь нею, українська фонетика при богослужіннях – небажані» [6, с. 58].

Питання про «українізацію» церковного богослужіння і переклад богословських книг державною мовою порушувались і на третій сесії Всеукраїнського Церковного Собору (жовтень 1918 р.), але вона лише підтвердила рішення попередньої, другої сесії [15, с. 307].

Спираючись на рішення Собору Антоній (Храповицький) невпинно наголошував на тому, що «Український Собор висловився рішуче з приводу використання української мови в богослужінні і ми зобов'язані повинуватись. Селяни на єпархіальних з'їздах теж висловилися проти українського богослужіння, проте якщо хтось промовляє проповіді на українській мові, то хто ж йому заважає? Я сам перебуваючи в Холмі читав проповіді українською мовою, а коли під час мого перебування на Волині, Амвросій читав по-українські, то про нього селяни говорили «він сам з мужиків, по-мужицькі й балакає» [6, с. 59]. Після таких висловлювань Владики виникають питання: все ж таки в проблемі «українізації» мова йде про українську мову чи малоросійське наріччя? Невизначеність в цьому питанні з боку самого Архієпископа, неоднозначно впливала і на думку його підлеглих та самих парафіян, які йому довіряли, прислухувалися до його думки та відчували його настрої під час богослужінь, читання єпархіальних газет, спілкування з ним.

Подібні погляди митрополита Антонія (Храповицького) породжували його критику, представниками російського радикального духовенства, які прониклися революційними настроями. Так, єпископ Антонін (Грановський), майбутній засновник «обновленської» православної течії «Союз Церковного Відродження», вважав, що митрополит Антоній заважав мирянам «молитися по-рідному, по-українськи», а його «тупа впертість» сприяла розколу Українського православ'я і виникненню в ньому «самосвятства», тобто УАПЦ [9, с. 566].

Аналізуючи причини неоднозначних думок та суперечливих поглядів Антонія (Храповицького) щодо «українізації» доцільно охарактеризувати причини та можливе підґрунтя подібних настроїв з його боку. Першою з них є тяжіння до історичних церковних устоїв. Будучи справжнім професіоналом, здобувши прекрасну церковну освіту, вміло володіючи богословським словом, маючи величезний управлінський досвід, митрополит Антоній був вкрай принциповим в питанні канонічності та ортодоксальності Православної Церкви, справжнім «класиком богослужінь». Перебуваючи на різних посадах в різних частинах Російської імперії, він постійно наголошував на суворому дотриманні церковних традицій, історичних витоках православ'я та недопущення його реформ.

Другою причиною можна вважати політичні погляди Владики, які завжди тяжіли в бік монархії. Дуже болісно ним було пережито зречення Миколи II, й надалі так і не вдалося позбутися романтизації колишньої Російської імперії. Відверто негативною була позиція митрополита стосовно революційних рухів та загрози державної цілісності з боку Польщі, Фінляндії, України. За цих умов, відомий ієрарх намагався зберегти неподільною імперію православну. Тому, не дивно, що Антоній (Храповицький) став одним з ініціаторів і найактивнішим прихильником ідеї скасування синодальної форми церковного управління і повернення до Патріаршества, як до основ канонічного церковного управління, засобу протидії революційними спробам реформувати церковне життя та збереження класичної схеми «православ'я, самодержавство, народність».

Третьою причиною стала нерішучість та необов'язковість відповідних заходів молоді української влади тих часів. Адже, сучасники відзначали помітний формалізм у проведенні «українізації», стверджуючи, що навіть у червні 1918 р. вона фактично ще не починалася. Харківська газета «Возрождение» писала з цього приводу: «українізується поверхня життя»; «в жовто-блакитні кольори драпірується сцена, і незайманими ... залишаються глибини життя»; українська мова «може перетворитися в мертву мову відомчих канцелярій» і цей процес зупиниться, як тільки німецькі війська залишать Україну [2].

Враховуючи хитке положення українських національних урядів, їх нестабільність та втрату довіри в суспільстві, помітний формалізм у проведенні мовної політики, ностальгічні монархічні погляди серед українського населення, великий авторитет російської мови, Владика також не обтяжував себе акцією під назвою «українізація», відчуючи її недовговічність та формальність. Проте, не дивлячись на його чисельні висловлювання в бік недопущення політики «українізації» до церковного життя, окремі схвальні дії в бік «українізації»

спостерігалось. Часткову згоду Владики з політикою «українізації» можна пояснити наступним чином.

По-перше, він тверезо оцінював суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні під час революції, та намагався до неї пристосуватися. Враховуючи помітний авторитет молоді української влади в перші місяці 1917 р. Владика сумлінно виконував розпорядження Центральної Ради щодо «українізації», намагаючись, можливо, заручитися підтримкою нової влади та не втратити досягнутого авторитету. Проте, спостерігаючи крах перших українських урядів, супротив Антонія (Храповицького) «українізації» ставав суворішим та категоричнішим.

По-друге, митрополит Антоній гостро відчував проникнення ідей українських національних рухів у середовище парафіян Харківської та Київської єпархії, намагався заспокоїти їх, втримати контроль над єпархіями, не розгубити паству в ситуації революційної стихії і хаосу, обіцяючи частково відправляти богослужіння українською мовою на великі церковні свята й відроджувати українські православні традиції.

Висновки. Таким чином, справа «українізації» Церкви в роки революції 1917-1920 рр. майже провалилася. Не останню роль в цьому зіграли погляди впливового церковного діяча митрополита Антонія (Храповицького). Вбачаючи в революційних рухах негативні тенденції щодо сталості, канонічності та ортодоксальності Православної Церкви, Владика зайняв протидіючу політиці «українізації» сторону та намагався уникнути проникненню української мови в церковне богослужіння, зосереджуючись на використанні лише церковнослов'янської.

Список літератури: 1. *Без назви* // Возрождение. – 1918. – № 54. – 25 мая; 2. *Без назви* // Возрождение. – 1918. – № 72. – 2 июня; 3. *Без назви* // Робітничая газета: Орган Бюро ЦК і Київського Комітету УСДРП. – 1917. – № 23. – 28 квітня; 4. *Глас архипастыря* // Рідне слово: Орган спілки “Рідне слово” (Харків). – 1917. – Ч.2. – 8 квітня; 5. *Державний архів* м. Києва, ф. 177, оп. 3, спр. 15, 2 арк. 6. Из жизни епархии // Київський православний вісник. – 1918. - № 1-7. – С.57. 7. *Курсы украиноведения* // Южный край. – 1918. – № 13. – 26 апреля. 8. *Лавров А.* Церковные впечатления, недоумения и мысли православного / А.Лавров . – К.: Скоропечатня М. В. Глезера, 1918. – 52 с. 9. *Левитин-Краснов А., Шавров В.* Очерки по истории Русской церковной смуты / А. Левитин-Красно, В.Шавров. – М.: Крутицкое патриаршее подворье, 1996. – 672с.; 10. *Матвеев М.* История Харьковской епархии (1850-1988). Научный очерк / М.Матвеев. – Х.: [Б.и.], 1999. – 227 с. 11. *Об украинском церковном соборе* // Жизнь России. – 1917. – № 14. – 30 декабря; 12. Рожко В. Духовні православні освітні заклади Волині Х-XX ст. / В.Рожко. – Луцьк: Медія, 2002. – 280 с. 13. *Силантьев В. І.* Влада і Православна церква в Україні (1917-1930 рр.) / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України / В. І. Силантьев. – Харківський національний університет імені В. Н.Каразіна, Харків, 2005. – 456 с. 14. *Украинизация* // Южный край. – 1918. – № 9. – 21апреля. 15. *Ульяновський В. І.* Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради): Навч. Посібник / В. І.Ульяновський. – К.: Либідь, 1997. – 200 с. 16. *Центральний державний архів* вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 2581, оп. 1, спр. 73, 12 арк. 17. *ЦДАВО*, ф. 3984, оп. 4, спр.24, 18 арк. 18. *Центральний державний історичний архів* м. Київ, ф. 182, оп. 1, спр. 294, 220 арк.

Bibliography (transliterated): 1. *Bez nazvy.* Vozrozhdenye. – 1918. – No 54. – 25 maya. 2. *Bez nazvy.* Vozrozhdenye. – 1918. – No 72. – 2 yuunya. 3. *Bez nazvy.* Robitnycha hazeta: Orhan Byuro TsK i

Kyyivs'koho Komitetu USDRP. – 1917. – No 23. – 28 kvitnya. **4.** *Hlas arkhypastyrya*. Ridne slovo: Orhan spilky “Ridne slovo” (Kharkiv). – 1917. – Ch. 2. – 8 kvitnya. **5.** *DAK*. – F. 177. – Op. 3. – Spr. 15. **6.** *Yz zhyzny yeparkhyy*. Kyyivs'kyy pravoslavnyy visnyk. – 1918. – No 1-7. – p. 57. **7.** *Kursy ukraynovedenyya*. Yuzhny kray. – 1918. – No 13. – 26 aprelya. **8.** *Lavrov A.* Tserkovnye vpechatlenyya, nedoumenyya y mysly pravoslavnoho. – Kyiv: Skoropachatnya M. V. Hlezera, 1918. – 52 p. **9.** *Levytn-Krasnov A., Shavrov V.* Ocherky po ystorry Russkoy tserkovnoy smuty. – Moscow: Krutytskoe patryarshee podvor'e, 1996. – 672 p. **10.** *Matveenko M.* Ystoriya Khar'kovskoy eparkhyy (1850-1988). Nauchny ocherk / M. Matveenko. – Kharkiv: [B.y.], 1999. – 227 p. **11.** *Ob ukraynskom tserkovnom sobore*. Zhyzn' Rossyy. – 1917. – No 14. – 30 dekabrya. **12.** *Rozhko V.* Dukhovni pravoslavni osvichni zaklady Volyni X-XX st. /V.Rozhko. – Luts'k: «Mediya», 2002. – 280 p. **13.** *Sylant'yev V. I.* Vlada i Pravoslavna tserkva v Ukrayini (1917-1930 rr.). Dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya doktora istorychnykh nauk za spetsial'nisty 07.00.01 – Istoriya Ukrayiny. – Kharkivs'kyy natsional'nyy universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv, 2005. – 456 p. **14.** *Ukraynyzatsyya*. Yuzhny kray. – 1918. – No 9. – 21aprelya. **15.** *Ul'yanovs'kyy V. I.* Tserkva v Ukrayins'kiy Derzhavi 1917-1920 rr. (doba Ukrayins'koyi Tsentral'noyi Rady): Navch. Posibnyk. – Kyiv: Lybid', 1997. – 200 p. **16.** *TsDAVO*. – F. 2581. – Op. 1. – Spr. 73.; **17.** *TsDAVO*. – F. 3984. Op. 4. – Spr.24. **18.** *TsDIAK*. – F. 182. – Op. 1. – Spr. 294.

УДК: 271.2-726.1(477.54)

Погляди митрополита Антонія (Храповицького) на проблему «українізації» православної церкви / С. С. Телуха // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми історії України. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2014. - № 54 (1096). – С. 123-131. Бібліогр.: 18 назв.

В статті проаналізовано погляди і судження відомого церковного діяча та богослова митрополита Антонія (Храповицького) щодо «українізації». Обґрунтовано позицію Владика щодо вживання української мови на державному рівні. Вказано на особливості сприйняття митрополитом Антонієм української мови в церковному житті. Висвітлено негативне відношення Антонія (Храповицького) до будь-яких спроб проникнення української мови в церковне богослужіння та вказане підґрунтя подібних його суджень.

Ключові слова: «українізація», українська мова, митрополит Антоній (Храповицький), Харківська єпархія, церковне життя, церковне богослужіння.

УДК: 271.2-726.1(477.54)

Взгляды митрополита Антония (Храповицкого) на проблему «украинизации» православной церкви / С. С. Телуха // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми історії України. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2014. - № 54 (1096). – С. 123-131. Бібліогр.: 18 назв.

В статті проаналізовані погляди і судження відомого церковного діяча та богослова митрополита Антонія (Храповицького) по вопросу «украинизации». Обґрунтовано позицію Владика относительно употребления украинского языка на государственном уровне. В статті обращено внимание особенностям восприятия митрополита Антония украинского языка и возможности его проникновения в церковную жизнь. Освітлено негативное отношение Антония (Храповицкого) к попыткам проникновения украинского языка в церковное богослужение и сделан акцент на основании подобных его суждений.

Ключевые слова: «украинизация», украинский язык, митрополит Антоний (Храповицкий), Харьковская епархия, церковная жизнь, церковное богослужения.

Metropolitan Antony (Khrapovitsky) views of the «Ukrainization» Orthodox Church / S. S. Teluha // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Actual Problems of the History of Ukraine. – Kharkiv: NTU «KhPI», 2014. – № 54 (1096). – P. 123-131. – Bibliogr.: 15. – ISSN 2079-0813.

During the revolutionary events of 1917-1920. Ukraine intensified various national movements. Church and church life are also imbued with national trends. Questions about «ukrainianization» church services, publishers of liturgical books in Ukrainian language became actively discussed at various meetings of the Orthodox clergy of the diocese of Kharkiv. Attention is paid to the analysis of the views and judgments of the Ukrainian issue known church leader and theologian, Metropolitan Anthony (Khrapovitsky). In the article there are historical data that allow you to objectively judge the conduct of policy ukrainianization in church. An important place in the study takes a position on the introduction of Antony of the Ukrainian language during worship, namely its categorical rejection of such a policy. The article presents the different quotes of Metropolitan Anthony and explanation of his thoughts on this issue, with regard his views with the general trends in Orthodoxy.

Keywords: «ukrainization», Ukrainian language, Metropolitan Anthony (Khrapovitsky), Kharkov diocese, church life, ukrainization worship.